

ประเด็น

สถานการณ์การลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายของแรงงานข้ามชาติ

*****

๑. ความเป็นมา

สถานการณ์การขาดแคลนแรงงานข้ามชาติมีเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงก่อนแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ โดยเมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๖๔ มีแรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือที่วราขอาณัติจำนวน ๒,๓๔๗,๑๒๔ คน เมื่อเปรียบเทียบกับปี ๒๕๖๒ ก่อนที่จะมีการแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ ที่มีจำนวน ๓,๐๐๕,๓๗๖ คน ทั้งนี้ ในปี ๒๕๖๔ แรงงานข้ามชาติมีจำนวนลดน้อยลงและหายไปจากระบบประมาณเกือบหนึ่งล้านคน แม้ว่า กรม. ได้มีมติเมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๓ ให้มีการดำเนินการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว เพื่อให้เข้าสู่ระบบการจ้างงานที่ถูกต้องก็ตาม แต่ยังคงพบว่ามีแรงงานข้ามชาติประมาณครึ่งหนึ่งที่ยังไม่ได้ดำเนินการขึ้นทะเบียนให้เสร็จสิ้น

ต่อมา เมื่อรัฐบาลมีนโยบายเปิดประเทศในวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ ทำให้ภาคธุรกิจบริการและร้านอาหารกลับมาเปิดให้บริการมากขึ้น ความต้องการแรงงานจึงเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ ที่ส่งผลให้แรงงานข้ามชาติหายไปจากระบบเกือบหนึ่งล้านคน กอปรกับการที่รองประธานสภาองค์การนายจ้างผู้ประกอบการค้าและอุตสาหกรรมไทยได้ให้ข้อมูลความต้องการแรงงานที่มากถึง ๘ แสนคน ประกอบด้วยแรงงานอุตสาหกรรมภาคผลิตและส่งออกประมาณ ๕ แสนคน และแรงงานในธุรกิจร้านอาหารและค้าปลีกประมาณ ๓ แสนคน จากเหตุผลในเรื่องความต้องการแรงงานของผู้ประกอบการดังกล่าวทำให้เกิดขบวนการลักลอบนำเข้าแรงงานผิดกฎหมายเป็นจำนวนมาก

ในส่วนของสถานการณ์การลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายของแรงงานข้ามชาติ นั้น เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๔ ศูนย์ปฏิบัติการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินด้านความมั่นคง รายงานข้อมูลสกัดกั้นการลักลอบเข้าเมืองและการเคลื่อนย้ายแรงงานโดยผิดกฎหมาย ในช่วงเปิดประเทศตั้งแต่วันที่ ๑ - ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ มีจำนวน ๓,๘๓๓ คน มีทั้งแรงงานสัญชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชา ซึ่งการลักลอบเข้ามาในประเทศแรงงานต้องจ่ายค่านายหน้ารายละเอียดประมาณ ๑๕,๐๐๐ - ๒๐,๐๐๐ บาท ซึ่งเรื่องนี้สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้ดำเนินการประสานการคุ้มครองกับหน่วยงานในพื้นที่แล้ว

๒. การดำเนินการ

๒.๑ การประชุม เรื่อง สิทธิมนุษยชนของแรงงานข้ามชาติกับสถานการณ์การลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๓๐ - ๑๖.๓๐ น. ณ ห้องประชุม ๗๐๔ สำนักงาน กสท. และประชุมออนไลน์ผ่านโปรแกรม Zoom meeting

วัตถุประสงค์ในการจัดการประชุมเพื่อรับทราบข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านแรงงาน การลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายของกลุ่มแรงงานข้ามชาติ และการดำเนินการของรัฐ สำหรับใช้ประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ประจำปี ๒๕๖๔ เสนอต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ต่อประชาชน โดยมี กสท. (นางศยามล ไกยูรวงศ์) กสท.(ผศ. สุชาติ เศรษฐมาลินี) องค์การภาคประชาสังคม องค์การนายจ้าง องค์การลูกจ้าง องค์การเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ จำนวน ๑๐ องค์กร ผู้บริหารสำนักงาน กสท. ผู้ทรงคุณวุฒิ และเจ้าหน้าที่สำนักงาน กสท. เข้าร่วมการประชุม

ผลจากการจัดประชุมสรุปได้ ดังนี้

๑. ปัญหาการขาดแคลนแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการ เมื่อรัฐบาลได้ผ่อนคลายมาตรการควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ และมีนโยบายเปิดประเทศตั้งแต่วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ ผู้ประกอบการจึงได้เริ่มกลับมาเปิดกิจการ แต่พบว่ามีปัญหาขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะกิจการร้านอาหาร เนื่องจากช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคดังกล่าว แรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านได้เดินทางกลับประเทศ ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ทำให้แรงงานชาวเมียนมาต้องการเข้ามาทำงานในประเทศไทย จึงเป็นเหตุให้มีการลักลอบนำเข้าแรงงานมากขึ้น

๒. ปัญหาการดำเนินการตามขั้นตอนการนำเข้าแรงงานข้ามชาติ ๓ สัญชาติ (กัมพูชา ลาว และเมียนมา) มาทำงานกับนายจ้างในประเทศไทย ตามบันทึกข้อตกลงว่าด้วยการจ้างแรงงาน (MOU) ระหว่างประเทศไทยกับประเทศต้นทาง ซึ่งผู้ประกอบการมีความประสงค์จะนำเข้าแรงงานให้ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ประสบปัญหาอุปสรรคการนำเข้าแรงงานตาม MOU ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ที่มีสาเหตุจากประเทศต้นทางและในประเทศไทยเอง เช่น การดำเนินการเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนแรงงานในประเทศต้นทางที่ใช้ระยะเวลาานาน (ประมาณ ๓ - ๖ เดือน) ขั้นตอนการนำเข้าแรงงานข้ามชาติที่มีถึง ๘ ขั้นตอน บางขั้นตอนมีค่าใช้จ่ายสูง โดยเฉพาะค่าธรรมเนียมการตรวจลงตรา ค่าตรวจเชื้อโควิด ๑๙ ด้วยวิธี RT-PCR ๒ ครั้ง รวมทั้งค่าใช้จ่ายสำหรับการกักตัวผู้ที่ไม่ได้ฉีดวัคซีนหรือฉีดไม่ครบ ๒ เข็ม เป็นต้น ซึ่งในภาวะเศรษฐกิจที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถแบกรับภาระค่าใช้จ่ายได้ โดยเฉพาะผู้ประกอบการธุรกิจรายย่อย ผู้ประกอบวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

๓. ปัญหาการผ่านพรมแดนของแรงงานข้ามชาติ มีแรงงานข้ามชาติจำนวนมากที่เดินทางกลับประเทศต้นทางในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ระลอกแรก ประสงค์จะกลับเข้ามาทำงานในประเทศไทย โดยได้ดำเนินการตาม MOU ในส่วนของประเทศต้นทางแล้ว แต่ไม่อาจเดินทางเข้ามายังประเทศไทยได้เพราะมาตรการปิดพรมแดน แม้ประเทศไทยได้เปิดพรมแดนบ้างแล้ว ก็พบว่ายังมีข้อจำกัดของจำนวนจุดผ่านแดนซึ่งเป็นช่องทางเข้าประเทศ เช่น จุดผ่านแดนบริเวณชายแดนไทย - เมียนมา ที่มีเพียง ๒ แห่ง (จังหวัดตากและจังหวัดระนอง) นอกจากนี้ สถานที่กักตัวสำหรับแรงงานข้ามชาติบริเวณจุดผ่านแดนยังมีจำนวนจำกัด

๔. ปัญหาการเข้ารับการตรวจสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ การขึ้นทะเบียนแรงงานข้ามชาติตามมติ ครม.เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๓ เรื่อง การผ่อนผันให้คนต่างด้าว ๓ สัญชาติ (กัมพูชา ลาว และเมียนมา) อยู่ในราชอาณาจักร และทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายเป็นกรณีพิเศษภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ระลอกใหม่ พบว่าแรงงานข้ามชาติประสบปัญหาสถานพยาบาลหลายแห่งปฏิเสธการตรวจสุขภาพ ทำให้การขึ้นทะเบียนไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด และจะต้องถูกส่งกลับประเทศต้นทาง

๕. ปัญหาการนำเข้าแรงงานข้ามชาติตามฤดูกาล เช่น การเก็บผลไม้ที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งต้องดำเนินการโดยเร็วเพื่อไม่ให้ผลไม้เสียหาย พบว่าขั้นตอนการออกเอกสารแสดงตนภายในประเทศกัมพูชามีความล่าช้า

๖. ปัญหาข้อจำกัดเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายแรงงานและการเปลี่ยนนายจ้างของแรงงานข้ามชาติตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่อาจเป็นการจำกัดสิทธิของแรงงานข้ามชาติที่ควรเลือกทำงานได้อย่างเสรี เป็นไปตามหลักอุปสงค์และอุปทาน ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการบังคับใช้แรงงานและการขาดแคลนแรงงาน

๗. ปัญหาการทำงานของแรงงานสัญชาติเวียดนาม พบว่ามีข้อจำกัดด้านการทำงานเนื่องจากรัฐบาลไทยกับรัฐบาลเวียดนามมีข้อตกลงว่าด้วยการจ้างแรงงานตาม MOU ใน ๒ ประเภทกิจการเท่านั้น คือ แรงงานในกิจการประมงทะเลและก่อสร้าง แต่ในทางปฏิบัติ มีแรงงานสัญชาติเวียดนามบางส่วนทำงานไม่ตรงตามประเภทที่กฎหมายกำหนด ทำให้เสี่ยงต่อการถูกแสวงประโยชน์โดยมิชอบ

๘. ปัญหาการปฏิบัติตามนโยบายเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ เนื่องจากคณะรัฐมนตรีมีมติเกี่ยวกับการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติเป็นจำนวนมาก ทำให้การบริหารจัดการทางทะเบียนของแรงงานข้ามชาติไม่เป็นเอกภาพและมีความซ้ำซ้อนกัน

๒.๒ จัดทำหนังสือกราบเรียนนายกรัฐมนตรีนเรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กรณีสิทธิมนุษยชนของแรงงานข้ามชาติกับสถานการณ์การลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย ลงวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๔

กสม. ได้นำเสนอสภาพปัญหาการลักลอบนำเข้าแรงงานข้ามชาติและมีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งข้อเสนอแนะในระยะสั้นและข้อเสนอแนะในระยะยาว ดังนี้

ข้อเสนอแนะในระยะสั้น

๑. ขอให้คณะรัฐมนตรีมอบหมายกระทรวงแรงงาน เพื่อพิจารณาดำเนินการ

๑.๑ สํารวจความต้องการแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการ ไม่ว่าจะเป็นภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ ภาคการประมง และภาคเกษตรกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายเปิดประเทศ และการกระตุ้นเศรษฐกิจ รวมถึงเป็นฐานข้อมูลกลางสำหรับการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติทั้งระบบ

๑.๒ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการทบทวนขั้นตอนการนำเข้าแรงงานข้ามชาติ ๓ สัญชาติตาม MOU โดยพิจารณาปรับลดขั้นตอนให้มีความสะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น และพิจารณาปรับลดค่าใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมเพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการธุรกิจรายย่อย ผู้ประกอบวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) สามารถนำเข้าแรงงานได้ เช่น ค่าธรรมเนียมการตรวจลงตรา ค่าตรวจเชื้อโควิด ๑๙ ด้วยวิธี RT-PCR ค่าใช้จ่ายสำหรับการกักตัว เป็นต้น

๑.๓ เจรจาหารือกับประเทศต้นทางเพื่อปรับลดขั้นตอนการดำเนินการในประเทศต้นทางให้มีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น รวมทั้งมีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม

๑.๔ กำหนดแนวทางการอนุญาตให้แรงงานข้ามชาติที่มีชายแดนติดกับประเทศไทยซึ่งเข้ามาทำงานชั่วคราวในช่วงระยะเวลาหนึ่งหรือตามฤดูกาล ตามมาตรา ๖๔ แห่งพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๖๐ ให้มีความเหมาะสมโดยอาจพิจารณากำหนดเงื่อนไขหรือขั้นตอนที่แตกต่างกับกรณีแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในระยะยาว รวมทั้งกำหนดระยะเวลาการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนให้มีความสะดวก รวดเร็ว และมีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม เนื่องจากแรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่จะเข้ามาทำงานในภาคการเกษตรตามช่วงฤดูกาลและมีระยะเวลาที่จำกัด

๑.๕ แก้ไขเพิ่มเติมบันทึกข้อตกลงด้านการจ้างงานระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เพื่อเพิ่มโอกาสให้แรงงานข้ามชาติสัญชาติเวียดนามสามารถทำงานได้ในประเภทกิจการเช่นเดียวกับแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชา ลาว และเมียนมา

๑.๖ เร่งจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าวฉบับใหม่ เพื่อใช้แทนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ซึ่งใกล้จะครบกำหนดระยะเวลาใช้บังคับ

เพื่อจัดหาแรงงานข้ามชาติให้เพียงพอต่อความต้องการทางเศรษฐกิจ ลดจำนวนแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมายและผลกระทบทางลบในด้านอื่น ๆ เช่น โรคระบาด ปัญหาสังคม การค้ามนุษย์ เป็นต้น อีกทั้งเป็นการยกระดับการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติให้ได้มาตรฐานสากล ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติทั้งระบบให้มีความต่อเนื่อง โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ทั้งภาคประชาสังคม องค์กรนายจ้าง องค์กรผู้ใช้แรงงาน และภาควิชาการ

๑.๗ รวบรวมแนวทางการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติตามมติคณะรัฐมนตรีฉบับต่าง ๆ ให้เป็นแนวทางเดียวกัน โดยกำหนดขั้นตอนที่รวดเร็ว ไม่ซับซ้อน และจัดทำเป็นคู่มือหรือเอกสารเผยแพร่ด้วยภาษาราชการของประเทศต้นทาง เพื่อให้แรงงานข้ามชาติ ผู้ประกอบการ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง สามารถดำเนินการได้โดยสะดวกและถูกต้อง ทั้งยังจะเป็นการป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์จากแรงงานโดยบุคคลอื่นหรือเจ้าหน้าที่รัฐเองด้วย

๒. ขอให้คณะรัฐมนตรีมอบหมายสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง พิจารณาเปิดจุดผ่านแดนถาวรที่มีความพร้อมเพิ่มเติม เพื่อให้แรงงานข้ามชาติที่ผ่านกระบวนการนำเข้า MOU โดยถูกต้องตามกฎหมายสามารถเดินทางเข้ามาในประเทศไทยได้โดยรวดเร็วมากขึ้น

๓. ขอให้คณะรัฐมนตรีมอบหมายกระทรวงสาธารณสุข สำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกักตัวแรงงานข้ามชาติตามมาตราการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ให้ตรวจสอบและจัดหาสถานที่สำหรับการกักตัวแรงงานข้ามชาติที่มีมาตรฐานและเพียงพอ

๔. ขอให้คณะรัฐมนตรีมอบหมายกระทรวงแรงงานร่วมกับกระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง จัดทำฐานข้อมูลแรงงานข้ามชาติให้เป็นระบบเดียวกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการข้อมูล รวมถึงการพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับยืนยันตัวตนเพื่อความสะดวก รวดเร็ว และลดค่าใช้จ่ายการขึ้นทะเบียนแรงงาน

ข้อเสนอแนะในระยะยาว

ขอให้คณะรัฐมนตรีมอบหมายกระทรวงแรงงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พิจารณาดำเนินการ

๑. นำปัญหาการลักลอบนำเข้าแรงงานผิดกฎหมายไปหาหรือและเจรจาท้าข้อตกลงร่วมกับประเทศในภูมิภาคอาเซียน เพื่อแก้ไขป้องกันการลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายและคุ้มครองสิทธิของแรงงานย้ายถิ่นอย่างสม่ำเสมอ และสอดคล้องกับสถานการณ์ที่จะมีผลกระทบกับการจ้างแรงงานข้ามชาติ

๒. สำรวจ ทบทวน และแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย หรือขั้นตอนการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติที่อาจไม่สอดคล้องหรือเป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติ เช่น ปรับปรุงระบบการเคลื่อนย้ายและการเปลี่ยนนายจ้างให้มีความเหมาะสมเพื่อให้แรงงานเลือกทำงานตามที่กฎหมายกำหนดได้อย่างเสรี ปรับปรุงระบบการเข้าถึงบริการสาธารณสุข รวมถึงสถานที่ตรวจสุขภาพตามกฎหมายที่สะดวกและเพียงพอ

หนังสือกราบเรียนนายรัฐมนตรี ที่ สม ๐๐๐๕/๑๐๗ ลงวันที่ ๓๐ ธ.ค. ๒๕๖๔ เรื่อง ข้อเสนอแนะฯ กรณีสิทธิมนุษยชนของแรงงานข้ามชาติกับสถานการณ์การลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย (รายละเอียดคลิกที่นี่)